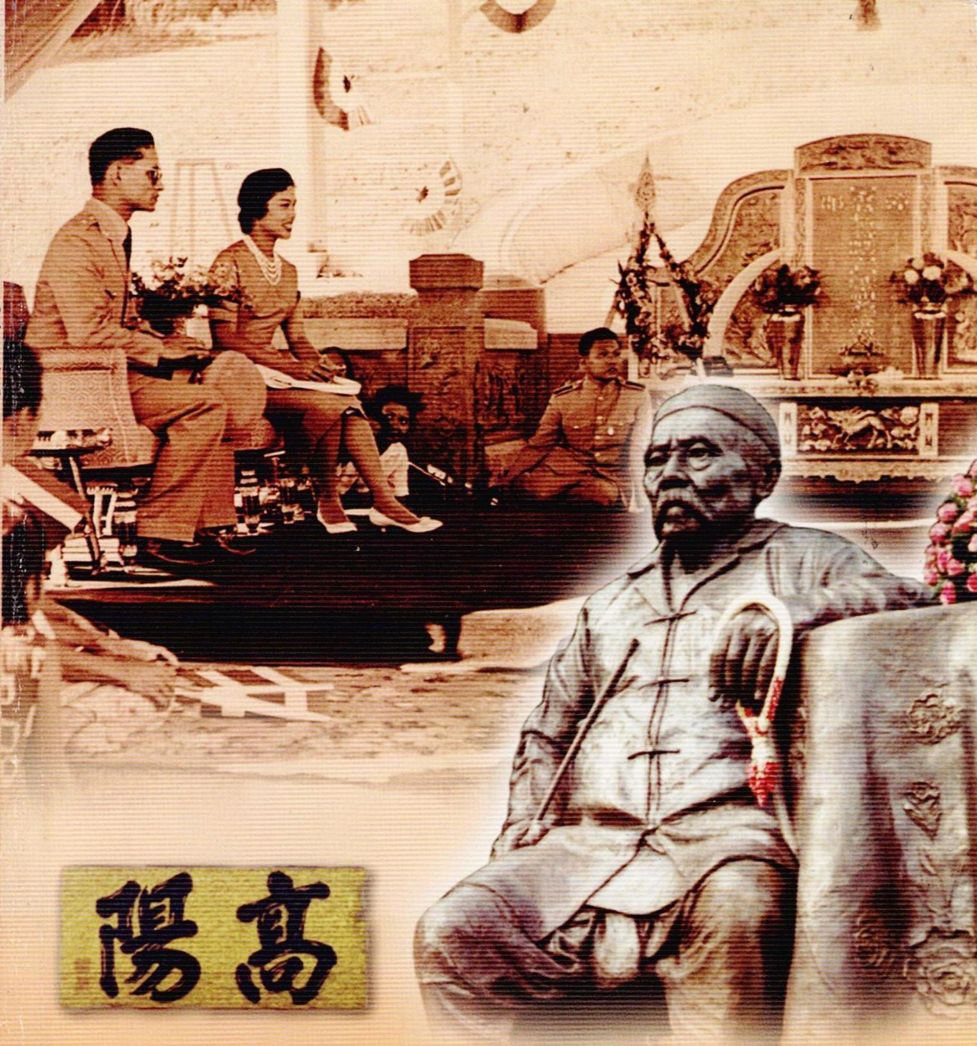

คอซู้เจียง
เจ้าเมืองระนอง

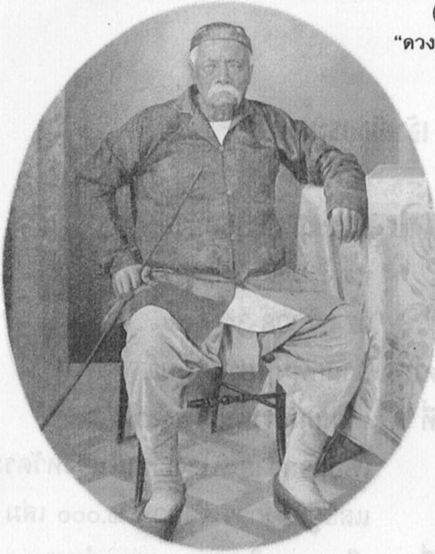

ร้อยกรองโดย สุวรรณี ณ ระนอง • ภาพโดย ปราโมทย์ ณ ระนอง

สุวรรณี ณ ระนอง • คอซู้เจียง เจ้าเมืองระนอง

陽高

(เกาหยาง)

"ดวงตะวันอันสูงส่ง"

คอซู้เจียง

เจ้าเมืองระนอง

ขอมอบแด่..

จาก...

คอซู้เจียง เจ้าเมืองระนอง

ร้อยกรองโดย สุวรรณี ณ ระนอง

ภาพโดย ปราโมทย์ ณ ระนอง

ISBN 974-7308-34-7

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ประดิพัทธ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๖
เพื่อแจกจ่ายให้โรงเรียนในจังหวัดระนอง
และผู้ต้องการ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๖ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ต้องการหนังสือเพื่อแจกจ่ายหรือเผยแพร่ ติดต่อ...

สุวรรณี ณ ระนอง
๕๓/๓๓ ถ.ประดิพัทธ์ ซอย ๑๕
สามเสนใน พญาไท กทม. ๑๐๔๐๐
โทร. ๐๒-๒๗๙๑๓๐๙, ๐๑-๔๐๔๓๔๖๔

คำนำ

พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง) เจ้าเมืองระนอง เป็นผู้มีความมานะบากบั่นสร้างเมืองระนองด้วยหยาดเหงื่อแรงกาย การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรบุคคล จนสามารถนำทรัพย์ในดินมาสร้างความมั่งคั่งให้แก่ผืนแผ่นดินทางภาคใต้ และเป็นฐานทางเศรษฐกิจของไทยแห่งหนึ่งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓

ผู้เขียนได้ศึกษาประวัติของคอซู้เจียงจากเอกสารหนังสือต่างๆ โดยเฉพาะ **ตำนานเมืองระนอง** พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เห็นว่าเป็นเรื่องที่เยาวชนควรเรียนรู้เพื่อยกย่องบุคคลที่ทำคุณประโยชน์แก่ชาติ เพื่อเป็นแบบอย่างในความวิริยะอุตสาหะ โดยเฉพาะความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งหาได้ยากในปัจจุบัน

ผลงานชิ้นนี้ หากมีข้อผิดพลาดบกพร่องด้วยประการใด ข้าพเจ้ากราบขออภัยไว้ ณ ที่นี้ แต่หากมีคุณความดีอันเป็นบุญกุศลใดๆ ข้าพเข้าขอมอบให้แก่ท่านผู้เป็นเจ้าของเรื่อง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน.

สุวรรณี ณ ระนอง

หมายเหตุ ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเล็กน้อยในส่วนของคำอธิบายและประวัติท้ายเล่ม

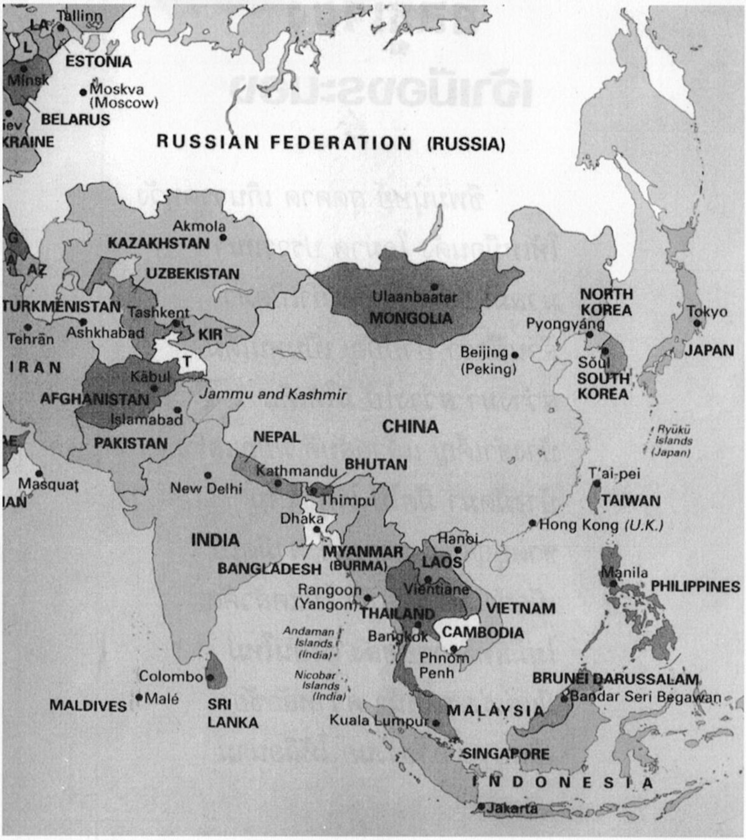

สารบัญ

หน้า

คอซู้เจียง
เจ้าเมืองระนอง

ชีพมนุษย์ สุดคาด เกินวาดหวัง
ให้เหมือนดัง ใจมาด ปรารถนา
มวลมนุษย์ ต่างเกิด กำเนิดมา
ล้วนมีตรา บาปบุญ เป็นทุนเดิม
สว่างมา สว่างไป มีให้เห็น
บ้างลำเค็ญ แล้วกลับดี มีบุญเสริม
บ้างมืดมา มืดไป ไร้บุญเติม
ขาดบุญเพิ่ม สว่างมา พามืดไป
เมื่อกำเนิด มาแล้ว ไม่แคล้วคิด
ไม่มีสิทธิ์ ถอยหลัง ตั้งต้นใหม่
มีแต่เร่ง รุดหน้า คว้าหลักชัย
เป็นบุรุษ อาชาไนย ให้ลือนาม

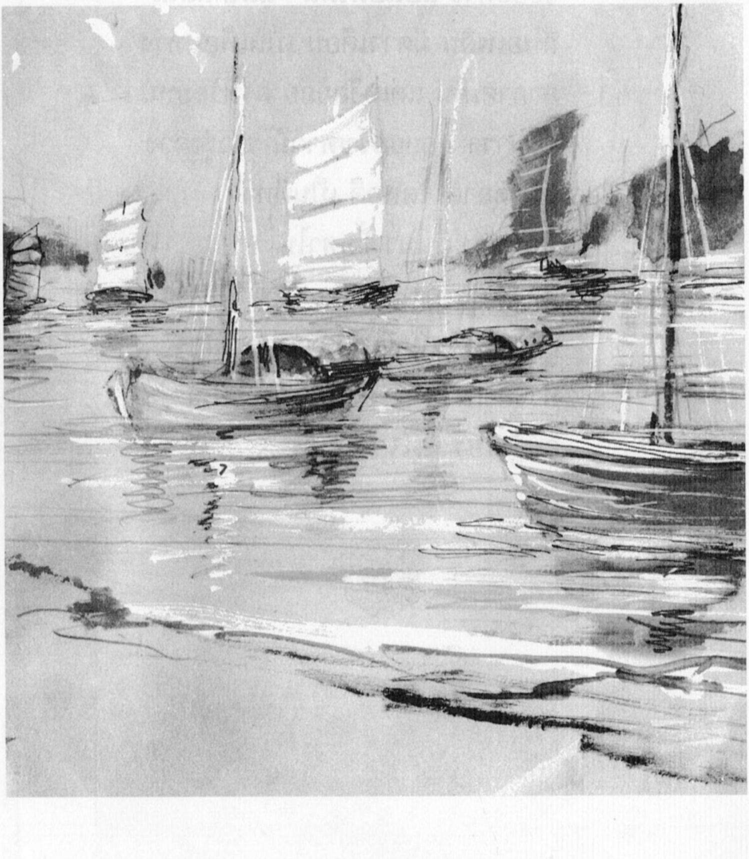

✭ บ้านเกิดของคอซู้เจียง ตำบลเซียยูซี (XIA YU SHE) อำเภอ LUNGHI เมือง ZHANGZHOU อยู่ด้านตะวันออกของแผ่นดินจีน ปัจจุบันคือ มณฑลฝูเจี้ยน (หรือฮกเกี้ยน) ตรงข้ามกับเกาะไต้หวัน

๑. นักแสวงโชคจากแผ่นดินใหญ่

ณ แผ่นดิน จีนใหญ่ แดนไพศาล
เกิดร้าวฉาน ซ่านศึก น่านึกขาม
เจ้าแมนจู[๑] รานรุก ทุกโมงยาม
ทั่วเขตคาม ร้อนเร่า ราวไฟลน
จีนฮกเกี้ยน รวมอยู่ ในหมู่บ้าน
ตระเตรียมการ เดินทาง ต่างขวายขวน
คอซู้เจียง[๒] ชวนพี่ชาย ไปอีกคน
จากตำบล **เซียยูซี**[๓] หนีลงเรือ
ขึ้นบกที่ **ปีนัง**[๔] ครั้งของสยาม
เป็นกรรมกร แบกหาม ยามจนเหลือ
โอ้ชีวิต อัตคัด กัดก้อนเกลือ
เหมือนหนีเสือ ปะจระเข้ เที่ยวเร่มา
จึงเปลี่ยนไป ปลูกผัก ทั้งผลไม้
ยี่สิบไร่[๕] ที่รัฐ เขาจัดหา
ต้องขุดดิน รดน้ำ กรำกายา
จนถึงครา เก็บขาย พอได้เงิน

ทุกอาทิตย์ หาบผักไป ในคืนค่ำ
สองเท้าย่ำ วิ่งหยัด ไม่ขัดเขิน
ระยะทาง **สิบแปดไมล์**[๖] แม้ไกลเกิน
ก็พอเพลิน มีดาวเดือน เป็นเพื่อนทาง
อากาศเย็น แต่เหงื่อย้อย ลงพร้อยหน้า
ถึงพารา นอก**ยอร์ชทาวน์** ราวรุ่งสาง
ย่านตลาด จัดพอดี เป็นที่ทาง
มีคนต่าง ถิ่นมา ซื้อหาไป
แว่วข่าวเรื่อง เมืองสยาม นามธานินทร์
เจ้าแผ่นดิน[๗] มีเมตตา อัชฌาสัย
ทรงส่งเสริม การค้า ก้าวหน้าไกล
คอซู้เจียง ตั้งใจ ไปทันที

๒. เข้าสู่แผ่นดินไทยอันรุ่งโรจน์

เข้าประเทศ เขตไทย เรือใบล่อง
ระลอกฟ่อง ฟุ้งน้ำ งามสดสี
พลิ้วธงเรือ แลไสว ในวารี
เหมือนดังมี มหกรรม ประจำวัน
ถึงเมืองท่า **ตะกั่วป่า**[๘] เริ่มค้าขาย
จนขยาย ดียิ่ง ทุกสิ่งสรรพ์
ด้วยนิสัย ใจสู้ รู้จำนรรจ์
วาจามั่น สัตย์ซื่อ ถือไมตรี
ท้าวเทพสุนทร[๙] เกื้อหนุน ให้ทุนช่วย
ฐานะจึง ร่ำรวย ขั้นเศรษฐี
ได้ตั้งห้าง **'โกหงวน'**[๑๐] ล้วนของดี
ทุกอย่างมี บริการ สำราญใจ

ต่อมาย้าย ไปยัง **เมืองพังงา**
สร้างนาวา กำปั่น ทันสมัย
ทำการค้า ปีนัง กับฝั่งไทย
แร่ รังนก สมุนไพร กำไรดี
ซื้อสินค้า กลับมาขาย ในประเทศ
ท่านสังเกต **ตระ-ระนอง**[๑๑] เป็นท้องที่
ปลูกข้าวยาก ด้วยเป็นแคว้น แดนคีรี
แต่กลับมี **แร่นอง** ดังท้องธาร

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

๓. รับราชการเป็นเจ้าภาษีนายอากร

จึงคิดทำ สัมปทาน จับงานเหมือง
พร้อม**ยื่นเรื่อง** ประมูล ทูลหลักฐาน
รายละเอียด เขียนดี มีหลักการ
จำแนกงาน ชัดเจน เหมือนเห็นจริง
พระนั่งเกล้าฯ ทรงพินิจ คิดตามแผน
เมืองชายแดน ยากไร้ ไปทุกสิ่ง
จีนซู้เจียง แม้ทำ ได้ตามจริง
ย่อมดียิ่ง แน่แท้ แก่แผ่นดิน
จึงโปรดฯให้ ดำรง ทรงศักดิ์ศรี
เป็น**หลวงรัตนเศรษฐี**[๑๒] สมถวิล
นายอากร ส่งค่าแร่ ตามระบิล
ทั่วแดนดิน **ถิ่นระนอง ท้องทุ่งคา** ฯลฯ[๑๓]

มีรับสั่ง การงานล้วน จงถ้วนถี่
ประชาชี สุขสันต์ อยู่หรรษา
อย่าคบเหล่า พาลร้าย ในภารา
ถือน้ำพระสัจจา[๑๔] ทุกคราไป

คุณหลวงหนุ่ม คุมกุลี ที่ในเหมือง
ดำเนินเรื่อง ขุดแร่แถว แนวไศล
หาบแร่หนัก อักโข โอ้กระไร
กำไม้คาน ขึ้นไหล่ ไม่อาทร
เหงื่อโทรมร่าง อาบกาย เคล้าสายฝน
ความอดทน อยู่ที่ใจ ไม่ท้อถอน
ด้วยเป้าหมาย สำคัญ นั้นแน่นอน
แม้หนาวร้อน มุ่งคำนึง ถึงแต่งาน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

๔. เป็นเจ้าเมืองระนอง

ค่าของคน คือผลงาน ที่ผ่านพ้น
พิสูจน์คน ว่ามีค่า น่ากล่าวขาน
แต่ละปี ที่ดำเนิน เจริญการ
เห็นผลงาน ประจักษ์ตา ก้าวหน้าไกล
ทำเหมืองแร่ ส่งอากร ป้อนคลังหลวง
งานลุล่วง ตามคำ ที่ร่ำไข
นับสิบปี เงินส่งคลัง มากขึ้นไป
พระจอมเกล้าฯ เจ้าไผท ทรงเมตตา

จึงโปรดฯให้ ดำรง ทรงยศใหญ่
เป็น **"เจ้าเมือง"**[๑๕] ภูมิใจ ในวาสนา
นาม **"พระรัตนเศรษฐี"** มีฐานา
ปกครองชาว ประชาคม เหมาะสมกาล
ครั้นเมื่อถึง เวลา คราตรุษสารท
มิเคยขาด น้ำพิพัฒน์ฯ จัดสถาน
ณ อาราม บ่ายหน้า มากราบกราน
พระภูบาล สองพระองค์[๑๖] ทรงเบิกบุญ

เดิมระนอง นั้นเป็น เช่นป่าชัฏ
กลับสะพัด เงินเฟื่อง งานเนื่องหนุน
เศรษฐกิจ จำเริญ เงินเกินดุล
ใครลงทุน ที่นี่ มั่งมีไว

สมัยนั้น ฝรั่งล่า หาดินแดน
ยึดแว่นแคว้น หลายหลาก มากน้อยใหญ่
แขกพม่า ยังสิ้น แผ่นดินไป
ชายแดนไทย เสี่ยงถนัด เพราะถัดกัน
ตระ-ระนอง เมืองปกครอง ของหลังสวน
ทรงใคร่ครวญ ถึงเวลา คราเปลี่ยนผัน
ยกเป็นเมือง จัตวา[๑๗] ประกาศพลัน
ศึกประจัน แจ้งทันที ที่กรุงไกร

พระราชทาน **ยศพระยา**[๑๘] อาญาสิทธิ์
จงจ่อจิต ตรวจตรา อย่าเฉไฉ
ตระเวนดู ทั้งบกน้ำ ประจำไพร
แผ่นดินไทย ใครอย่า มาราวี
ทรงแต่งตั้ง **"คอซิมก๊อง"**[๑๙] บุตรของท่าน
ช่วยราชการ บิดา ทำหน้าที่
ดำรงยศ สมศักดิ์ ความภักดี
เป็น**หลวงศรีโลหภูมิฯ** แห่งภารา

คอซิมก๊อง (นั่งคนแรก) เมื่อดำรงตำแหน่งพระยาดำรงสุจริตฯ
(ภาพคราวประชุมเทศาภิบาล กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๔๔๑)

๕. เก็บภาษีแบบเหมาเมือง

เรื่องภาษี อากร แต่ก่อนกาล
นับเป็นงาน ยุ่งยาก มากปัญหา
ถ้าเจ้าเมือง ศักดิ์น้อย ด้อยฐานา
นายอากร ก็เฉื่อยชา ทีท่ากวน
ถ้าเจ้าเมือง มีอำนาจ ราชศักดิ์
มีคนรัก ภักดี สิส่งด่วน
พระยาระนอง ตระหนักจิต คิดทบทวน
ตามกระบวน อันชำนาญ เคยผ่านมา
ด้วยเคยเป็น พ่อค้า มาก่อนเก่า
เคยเป็นเจ้า ภาษี มุ่งศึกษา
บัดนี้นั่ง เมืองระนอง ครองภารา
เก็บเงินตรา ส่งพระคลัง หวังปรับปรุง
อันอากร ภาษี ที่ต้องส่ง
ถ้าขึ้นตรง ต่อเจ้าเมือง จะเรืองรุ่ง
ไม่เป็นหนี้ ติดพัน กันนังนุง
บ้างถลุง แอบใช้ ต้องไล่ตาม
ฝ่ายกรุงเทพฯ ตอบชัด ไม่ขัดข้อง
ด้วยระนอง อยู่ไกลแสน แดนสยาม
เป็นแผ่นดิน **สุดหล้า ฟ้าเขียว**[๒๐]คราม
ยากติดตาม เข้าไป ในพงพี

"สินค้าเข้า-เหล้า-ฝิ่น-บ่อน-ก้อนดีบุก"[๒๑]

ถือเป็นยุค ฟูเฟื่อง เรื่องภาษี
ร้อยชักสาม ตามกฎ กำหนดมี
เจ้าบุรี เก็บเกินทุน ประมูลมา
ถ้าเจ้าเมือง เก็บเงิน เกินเป้าได้
เป็นกำไร เบิกบาน สุขหรรษา
ถ้าได้น้อย ข้องขัด อัดอุรา
ต้องคิดหา ทางแก้ไข จ่ายอากร
หากจะบีบ บังคับ กับชาวบ้าน
เขาอาจพาล หลบลี้ หนีไปก่อน
คนคือทรัพย์[๒๒] พึงสงวน ควรอาทร
ต้องผันผ่อน ผูกไว้ ด้วยไมตรี
หาหนทาง ให้เขานี้ มีรายได้
มีกำไร จ่ายเบี้ย เสียภาษี
ถ้าร่มเย็น เป็นสุข สวัสดี
เมืองย่อมมี คนมา อยู่มากมาย
เงินกำไร หมายเป็น เช่นเงินเหลือ
ต้องแผ่เผื่อ พัฒนา งานขยาย
อย่าเก็บงำ ไว้เป็น เช่นเงินตาย
ใช้ให้มี ความหมาย ไทยจำเริญ

พระยารัตนเศรษฐี มีโครงการ
ขยายงาน เพิ่มเงินตรา น่าสรรเสริญ
แร่ดีบุก สูงค่า ราคาเกิน
มองเห็นเงิน มามาก จากต่างแดน
จึงสร้างห้าง **โกหงวน**[๒๓] ที่เกาะหมาก
ดีบุกจาก ระนองส่ง ลงเรือแล่น
การค้าขาย ขยายไป หลายถิ่นแดน
ทุกเขตแคว้น นับถือ เลื่องลือไทย
เงินกำไร สะพัดลง ตรง**หลังสวน**
เป็นกระบวน ทำดีบุก ยุคสมัย
จนหลังสวน **เมืองหน้าด่าน**[๒๔] งานก้าวไกล
พระทรงชัย ประกาศ **เมืองจัตวา**

๖. ปราบกุลีจลาจล

จวบถึงวัย แก่เฒ่า[๒๕] เฝ้านึกถึง
เมืองจีนซึ่ง จากไกล อยากไปหา
ทำกุศล บรรพชน สร้างตนมา
บังคมลา อนุญาต ราชการ
เมื่อกลับมา ไม่นาน[๒๖] เกิดการร้าย
พวกกุลี ก่อวุ่นวาย ใจเสิบสาน
จากทะเลาะ เกาะกลุ่ม แล้วก่อการ
มันแผ่ซ่าน ปล้นเงินคลัง คลั่งฆ่าคน
เกิดวิกฤต สับสน อลหม่าน
เปลวไฟผลาญ บ้านเรือน อยู่เกลื่อนกล่น
เจ้าคุณเฒ่า เข้าบัญชา ปราบจลาจล
นับพันคน[๒๗] คลุ้มคลั่ง ดังไฟเพลิง
เรือรบหลวง จากภูเก็ต เข้ากำราบ
จนราบคาบ แต่ข่าว เล่าลือเหลิง
ว่าระนอง ถูกโจรตี หนีกระเจิง
จีนภูเก็ต[๒๘] จึงระเริง ดังเพลิงพา
ก่อเหตุเป็น มิคสัญญี กลียุค
ทางการบุก ส่งกำลัง สั่งเข่นฆ่า
จึงอาจปราบ จีนพยศ หมดฤทธา
แต่นั้นมา เพิ่มกำลัง ระวังเมือง

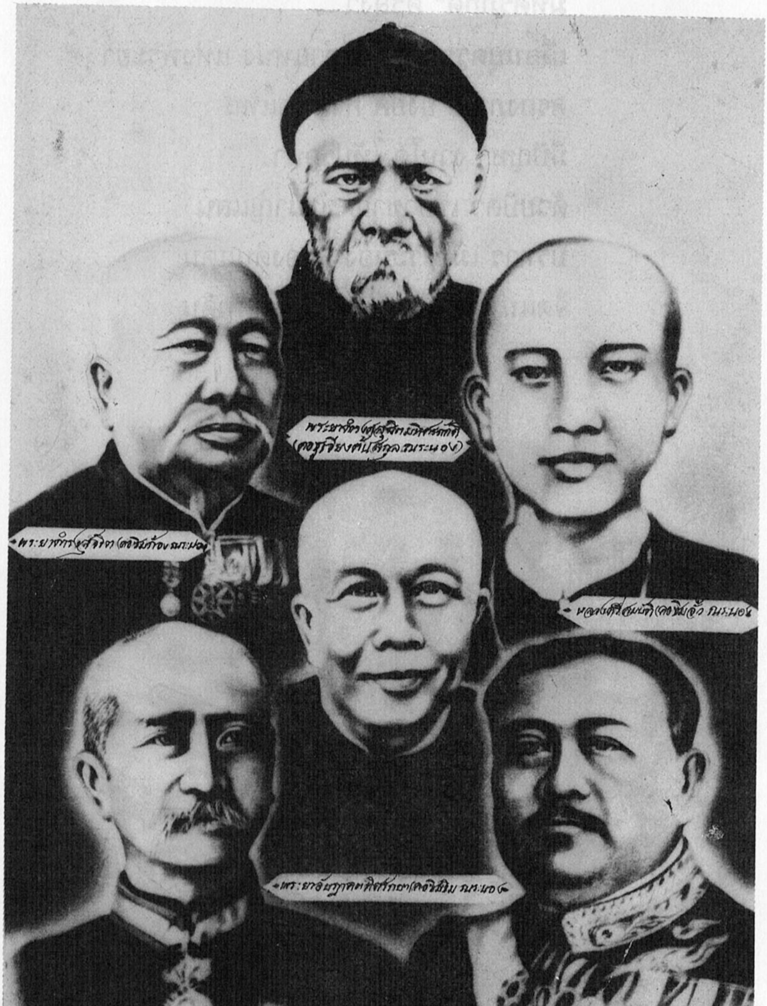
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

สมเด็จพระ จุลจอมเกล้าฯ เจ้าแผ่นดิน
ทรงถวิล ถึงเหตุ สังเกตเรื่อง
เมืองระนอง แดนป่า มารุ่งเรือง
จนฟุ้งเฟื่อง ถึงบัดนี้ มีเหตุการณ์
เจ้าคุณเฒ่า แม้ชรา บัญชารบ
ปราบจนจบ จลาจล ชนกล่าวขาน
ทรงเมตตา การุณย์ อบอุ่นมาน
พระราชทาน ยศศักดิ์ ประจักษ์มา

เป็น **"พระยาดำรงสุจริต-**
มหิศรภักดี" ศรีสง่า
เลื่อนบุตรชาย[๒๙] ที่ตำแหน่ง แห่งพระยา
ครองภารา ยิ่งยศ กำหนดแทน
มีปัญหา งานใด ให้ปรึกษา
ด้วยบิดา เชี่ยวชาญ ชำนาญแสน
บริหาร เมืองระนอง ครองดินแดน
จิตแน่นแฟ้น ภูมิภักดิ์ รักษ์แผ่นดิน

๗. ผลงานแห่งชีวิต

เจ้าคุณเฒ่า **มีบุตรชาย**[๓๐] อยู่หลายท่าน
รับราชการ ก้าวไกล ใจถวิล
สี่ในหก เป็น**พระยา** ในธานินทร์
อีกสอง**หลวง** ช่วยแผ่นดิน ก่อนสิ้นชนม์
เมือง**ระนอง สตูล ตรัง** และ**หลังสวน**
ชุมพรล้วน เจริญรุ่ง ทุกแห่งหน
ทั้ง**ภูเก็ต กระบุรี** นี่นายล
ล้วนเป็นผล งานปรีชา ค่าอนันต์

รางวัลของ นักสู้ ผู้จนยาก
เคยลำบาก เพียงว่า แทบอาสัญ
หนึ่งสมอง สองมือ ถือหลักธรรม์
แข็งขยัน วิสัยทัศน์ หยัดมั่นคง
ถึงวันนี้ งานสำเร็จ เสร็จสมค่า
มากเกินกว่า ใจหมาย ใฝ่ประสงค์
จากจีนไกล โพ้นทะเล ปักหลักลง
ณ ที่ตรง ถิ่นนี้ ที่เมืองไทย

เฝ้าสั่งสอน ลูกหลาน งานของพ่อ
ที่เกิดก่อ นุสนธิ์ จนยิ่งใหญ่
ก็เพราะความ การุณย์ อุ่นน้ำใจ
ของคนไทย แต่แรกก้าว เข้ามาเยือน
กษัตริย์ทรง ราชธรรม พระทัยเปี่ยม
การุณย์เทียม เทียบไทย ไม่มีเหมือน
ลูกจงรัก ภักดิ์พร้อม น้อมใจเตือน
รักให้เหมือน พ่อจงรัก ภักดิ์ภูมินทร์

สมบัติพ่อ ก่อตน บนหยาดเหงื่อ
เปรียบเลือดเนื้อ เรียงนับ เป็นทรัพย์สิน
ใช้อย่างรู้ คุณค่า ไม่ราคิน
ชั่วหลานเหลน มีกิน ไม่อับจน
อย่ามัวเมา สุรา เสพยาฝิ่น
การพนัน ทั้งสิ้น พาขัดสน
ความสัตย์ซื่อ คือคาถา รักษาตน
จักส่งผล ให้จำเริญ ไปเนินนาน
ด้วยห่วงใย พินัยกรรม[๓๑] ทำรอบคอบ
ตามระบอบ บ่งไว้ ให้สืบสาน
ห้างโกหงวน ดูแลทรัพย์ รับจัดการ
แบ่งปันด้าน ประโยชน์ค้า หากำไร
อันเกิดแก่ เจ็บตาย วายชีวิต
นั้นคือสิทธิ์ มั่นคง มิสงสัย
เจ้าคุณเฒ่า ถึงครา ลาโลกไป
แปดสิบหก อายุขัย ที่วายปราณ[๓๒]
กายท่านนอน นิ่งสงบ ดินกลบฝัง
ฝากกายยัง ใต้ถิ่น แผ่นดินสถาน
ระฆังทอง[๓๓] ขุนคีรี เปรียบพิมาน
เป็นสุสาน พระราชทาน กาลต่อมา

๘. ร.๕ เสด็จแหลมมลายู

เมื่อผ่านเกล้า[๓๔] **ล่องนาวา** ลงมาใต้
เลียบเขตไทย ชายแคว้น แดนพม่า
ในครานั้น อังกฤษ คิดบีฑา
พระมุ่งมา สำรวจ ตรวจนาคร
ทรงช้างข้าม[๓๕] แหลมมลายู สู่เมืองตระ
ทางทุร กันดาร ย่านสิงขร
ขอบรรยาย ลัดลด ตัดบทตอน
จนภูธร ทรงนาวา ถึงระนอง

เพียงเข้าเขต **คลองลำเลียง**[๓๖] เสียงฝนซัด
พลิ้วสะบัด พฤกษา ทั้งฝั่งสอง
เห็นทิวเขา ยาวเป็นแถว ตามแนวคลอง
ยามยลมอง เมฆทะมึน มืดคลุ้มไป
เรืออุบลฯ[๓๗] รอท่า พระประทับ
ตะวันลับ จวบรุ่ง สุริย์ไข
ชมเกาะสอง ล่องสู่อ่าว เข้าถิ่นไทย
เห็นธงทิว ปลิวไสว แต่ไกลมา

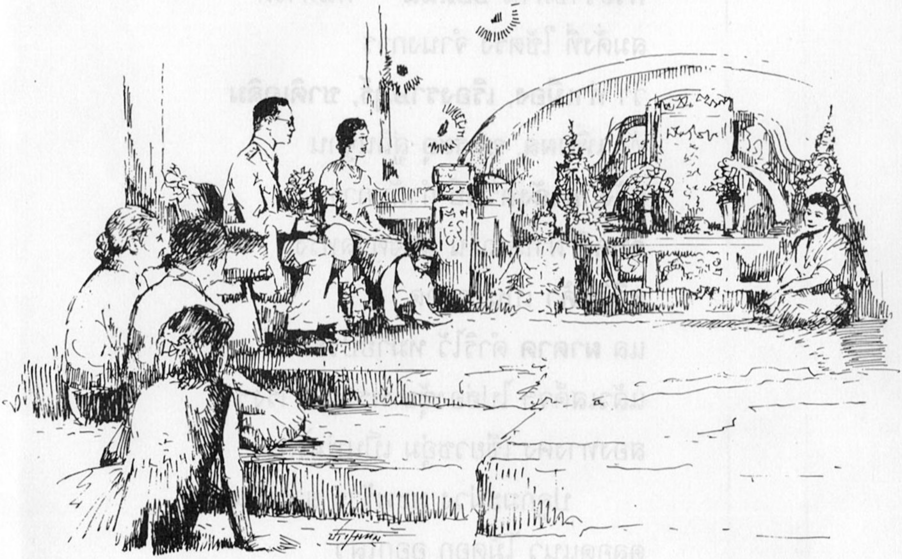
พระยาระนอง[๓๘] นำคณะ มารอรับ
นั่งรถขับ เลียบแถว แนวพฤกษา
ผ่านเรือกสวน ป่าโกงกาง บ้างไร่นา
จนเข้ามา ถึงเขตบ้าน ย่านชุมชน

มีซุ้มรับ ยามผ่าน ตระการยิ่ง
ทั้งชายหญิง ขันแข็ง ทุกแห่งหน
รถประทับ ขับวนวง นำทรงพล
มาถึงบน คีรี ที่**พลับพลา**[๓๙]

เป็นเรือนไม้ ทั้งหมด งดงามนัก
ชวนให้พัก ผ่อนคลาย ใจหรรษา
ห้องแปดเหลี่ยม งามสนิท ติดตรึงตา
จากช่องแกล แลมา มีภาพงาม
เป็นภาพวิว ทิวเขา ลำเนาป่า
แว่วชะนี โหยมา เหมือนกู่ถาม
พระพายริน กลิ่นบุปผา ทุกครายาม
ช่างงดงาม เกินสรร คำพรรณนา

ทรงตั้งนาม พลับพลา พระที่นั่ง
ให้สมดัง ผู้สร้าง ช่างจัดหา
ว่า **“รัตนรังสรรค์”**[๔๐] แต่นั้นมา
ใช้ถือน้ำ พระสัจจา ประจำปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงวางพวงมาลา ณ สุสานเจ้าเมืองระนอง เมื่อวันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๒

๙. พระราชทานที่ดินสุสาน ตระกูล ณ ระนอง

ชื่อภูผา แห่งนี้ เป็นที่พัก
นามประจักษ์ **นิเวศน์คีรี** ศรี[๔๑]
พระราชทาน **ชื่อถนน**[๔๒] หนทางดี
สมดั่งที่ ใช้ตรง จำนงการ
ว่า **ท่าเมือง, เรืองราษฎร์, ชาติเฉลิม**
ทั้ง **เพิ่มผล, ชลระอุ** สู่ถิ่นฐาน
ลุวัง, กำลังทรัพย์ กำกับการ
ดับคดี ผ่านสถาน แห่งศาลทรง
ทวีสินค้า เป็นท่าลาด
แล **ผาดาด** ดำริไว้ หมายประสงค์
แล้วเสด็จฯ ไปฮ่องซุ้ย พระยาดำรงฯ
สองทางคง เขียวชอุ่ม เป็นพุ่มไพร

ปลูกมะม่วง มะพร้าว ยาวเป็นแถว
ตลอดแนว ไม้ดอก ออกไสว
ป้ายจารึก[๔๓] ประวัติ อันเกรียงไกร
ลานกว้างใหญ่ **รูปขุนนาง** ตั้งคู่กัน
เสาศิลา เสือ แพะ และคู่**ม้า**[๔๔]
อยู่ด้านหน้า เนินกว้าง อย่างเฉิดฉัน
ลานศิลา ต่างระดับ รับเขื่อนคัน
ตรงสุดชั้น ถึงกุฎี ที่ฝังกาย

เป็นดินพูน ปูนก่อ ล้อลายเต่า
ณ ภูเขา ระฆังทอง ที่ปองหมาย
พระราชทาน สุสาน แสนสบาย
ที่ฝังกาย เจ้าคุณเฒ่า เนานั้นมา
　　　ทั้งสี่ทิศ รังวัด ไม่ขาดตก
ทางวนวก ชายน้ำ ตามเนินผา
สามร้อยเจ็ดสิบห้าเส้น สามร้อย (ตาราง) วา
เป็นอาณา เขตผืน ยั่งยืนนาน
ทรงลิขิต อักษรา ประกาศิต
มิให้ใคร หมายจิต คิดล้างผลาญ
ฤๅจะใช้ กฎหมาย ทุกประการ
มิอาจราญ ลบล้าง คำสั่งลง
ลงพระนาม ประทับตรา[๔๕] มอบมาให้
สำเนาไว้ กลาโหม สมประสงค์
เป็นรูปธรรม แห่งกรรมดี ที่ดำรง
ยั่งยืนยง คู่ถิ่น แผ่นดินไทย

๑๐. อนุสาวรีย์เจ้าเมืองระนอง

จำเนียรกาล ผ่านมา กว่าร้อยปี
คุณความดี ประจักษ์จริง ยังยิ่งใหญ่
ชาวระนอง ผองลูกหลาน สมานใจ
สร้างอนุสาวรีย์ ไว้ ให้คู่เมือง
ณ ลานกว้าง[๔๖] กลางระนอง ปองสถาน
แดนถิ่นบ้าน ดั้งเดิม เริ่มทำเหมือง
มีลำราง น้ำไหล ใกล้หลักเมือง
ให้ลือเลื่อง บุรุษชาติ ผู้อาจอง

เป็นแบบอย่าง ของผู้ สู้ชีวิต
จนสัมฤทธิ์ สิทธิศักดิ์ สมประสงค์
เป็นแบบอย่าง คุณธรรม ความซื่อตรง
ซึ่งดำรง นานมา กว่าร้อยปี

เป็นแบบอย่าง นักปกครอง มองข้างหน้า
เพื่อประชา ร่มเย็น เป็นสุขศรี
เป็นแบบอย่าง ผู้สร้าง ทางไมตรี
ทุกถิ่นมี มิตรภาพ อาบอุ่นใจ

เป็นแบบอย่าง นักพัฒนา ปัญญาเลิศ
ผู้ก่อเกิด เศรษฐการ อันยิ่งใหญ่
เป็นแบบอย่าง ปวงชน ประชาไทย
รักแผ่นดิน ถิ่นอาศัย ได้ทำกิน

เป็นแบบอย่าง คุณพ่อ ของลูกลูก
ผู้ฝังปลูก ใจรัก ภักดิ์ถวิล
เป็นแบบอย่าง เล่าไข ให้ได้ยิน
ทั่วแดนดิน โลกหล้า สถาพร

๑๑. แผ่นดินไทยแดนสวรรค์

โลกรับรู้ มานาน ตราบวันนี้
ไทยเรามี สันติสุข สโมสร
แดน**สยาม**[๔๗] นามประเทือง เมืองอมร[๔๘]
ผู้คนจร มาอาศัย หลายเผ่าพันธุ์
ทรัพย์ในดิน สินในน้ำ เลอล้ำค่า
นามสมญา **เมืองยิ้ม**[๔๙] พริ้มพรายฝัน
ข้าวในนา ปลาในหนอง ร่วมปองปัน
สารพัน สมบูรณ์ พูนทวี

ใครหนีร้อน ร่อนเร่มา คราบากเข็ญ
จงร่มเย็น สิ้นทุกข์ เป็นสุขศรี
ใครมาแล้ว ขอให้ สบายดี
ทรัพย์ทวี โรคภัย ไม่เบียดเบียน
ใครใคร่ค้า ช้างม้า[๕๐] เชิญค้าได้
ทำนาไร่ ช่างประดิษฐ์ งานขีดเขียน
รับราชการ ก้าวหน้า ถ้าพากเพียร
ตราบเกษียณ เป็นใหญ่ ไม่กีดกัน

ลูกหลานเกิด เมืองไทย เป็นไทยด้วย
ได้ชูช่วย ชาติเฉลิม เสริมสร้างสรรค์
ร่วมสืบวงศ์ พงศ์เผ่า เนานิรันดร์
แดนสวรรค์ คือไทย แต่ไรมา

๑๒. ตอบแทนคุณแผ่นดิน

โบราณว่า แม้ข้าวคำ น้ำเพียงขัน
ที่แบ่งปัน พอระรื่น ชื่นสังขาร์
จงระลึก นึกคุณท่าน ปานชีวา
จึงนับว่า กตัญญู รู้คุณคน[๕๑]
ผู้สัญจร พำนัก พักโคนไม้
ได้ร่มใบ บังระวี ที่กลางหน
แล้วหักกิ่ง ริดใบ ที่ใช้ปรน
นับเป็นคน อกตัญญู ไม่รู้คุณ[๕๒]

เราล้วนต่าง อาศัย ถิ่นไทยนี้
การใดที่ พอเอื้อ ควรเกื้อหนุน
ควรตอบแทน พสุธา ที่การุณย์
หนี้บุญคุณ ท่วมท้น พ้นประมาณ

ลูกหลานเกิด เป็นไทย ได้ทุกสิทธิ์
เหมือนมีฤทธิ์ ท่องไป ได้ทุกสถาน
จะอ่านเขียน เรียนร่ำ เข้าทำงาน
ไม่มีการ กลั่นแกล้ง แสร้งกีดกัน
จะนับถือ ศาสนาใด ไม่หวงห้าม
หากเห็นงาม ตามใจ ไม่เดียดฉันท์
ขอเพียงเรา สามัคคี ดีต่อกัน
เพียงเท่านั้น แผ่นดินนี้ ที่มุ่งปอง

เราจักช่วย ชูชาติไทย ให้คงมั่น
ไม่คิดปัน แบ่งไทย ให้เป็นสอง
เศรษฐกิจไทย ชาติไทย คนไทยครอง
เป็นถิ่นทอง แดนไทย ไปชั่วกัลป์
จักนำทาง เยาวชน คนของชาติ
ให้เปรื่องปราด ฉลาดสม ผู้สืบสันตติ์
ไม่ตกเป็น ทาสสุรา ผีพนัน
สิงห์อมควัน ยาเสพติด พิษทำลาย
เราจักยก พุทธศาสน์ ให้สูงสุด
สู่**วิมุติ**[๕๓] **มรรคผล** บนความหมาย
ประพฤติธรรม นำสุข สิ้นทุกข์คลาย
แผ่ขยาย พุทธธรรม เกริกกำจร
เราจักเทิด องค์กษัตริย์ ผู้ประเสริฐ
ทรงล้ำเลิศ **ทศธรรม**[๕๔] ตามคำสอน
ทรงเป็นมิ่ง ขวัญเกล้า เหล่านิกร
ทรงอาทร ห่วงใย ไทยประชา
ร่มเย็นกว่า พฤกษ์ใหญ่ กลางไพรสณฑ์
ร่มมณฑล ผองไทร แผ่สาขา
มิเปรียบร่ม **โพธิสมภาร**[๕๕] องค์ราชา
เหล่าปวงข้าฯ น้อมจงรัก สุดภักดี.

คำอธิบาย

๑ **รัฐบาลแมนจู** (Manchu Government) ปกครองจีนในสมัยนั้น ชาติตะวันตกแผ่อิทธิพลรุกราน บ้านเมืองระส่ำระสาย อดอยากยากแค้นไปทั่วแผ่นดิน

๒ **คอซู้เจียง** เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน แห่งมณฑลฟูเกี้ยน (Fukien Province) ประเทศจีน ที่เดินทางมาแสวงโชคยังแผ่นดินใหม่ พร้อมกับพี่ชาย คือ คอซู้ฝู (SOOFOO) มายังเมืองนานยาง ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะปีนัง (เกาะหมาก) ปัจจุบันอยู่ในประเทศมาเลเซีย

๓ **ตำบลเซียยูซี่** (XIA YU SHE) อำเภอ LUNGXI เมือง ZHANGZHOU บ้านเกิดของคอซู้เจียง ไม่ไกลจากเมือง XIAMEN คือ เอ้หมึง (ด้านตะวันออกของแผ่นดินจีน ตรงข้ามเกาะไต้หวัน)

๔ **ปีนัง** (PENANG) เดิมคือ "เกาะหมาก" ของสยาม อยู่ชายแดนด้านตะวันตกของประเทศมาเลเซีย เป็นอาณานิคมของอังกฤษ มีเมืองยอร์ชทาวน์เป็นเมืองสำคัญ ในปี พ.ศ. ๒๓๒๙ (สมัยรัชกาลที่ ๑) อังกฤษได้ขอเช่าจากพระยาไทรบุรีเพื่อใช้เป็นเมืองท่าและต่อมาได้ยึดไป

๕ ยี่สิบไร่ คือที่ดินประมาณ ๘ เอเคอร์ ที่ SUNGEI TIRAM ใกล้กับ BAYAN LEPAS AIRPORT ในปัจจุบัน

๖ สิบแปดไมล์ ระยะทางประมาณ ๒๙ กิโลเมตร (๑ ไมล์ = ๑.๖๐๙ ก.ม.) เป็นระยะทางไปกลับที่คอซู้เจียงต้องเดินหาบผักไปขายที่ตลาดนัดอาทิตย์ละครั้ง

๗ เจ้าแผ่นดินสยาม ในขณะนั้นเป็นปลายสมัย**พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓**

๘ ตะกั่วป่า เมืองท่าในจังหวัดภูเก็ต

๙ **ท้าวเทพสุนทร (ล้วน)** ภริยาของเจ้าเมืองตะกั่วป่า (น้อย ณ นคร) บุตรีของ Koh Lay Huan แห่งปีนัง

๑๐ **ห้างโกหงวน** เป็นธุรกิจการค้าแรกที่คอซู้เจียงเริ่มต้นทำในแผ่นดินไทย (สมัย ร.๓) จัดหาสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีคุณภาพมาขาย และรับจัดหาสินค้าหายากจากดินแดนอื่นๆ (โกหงวน แปลว่า มีค่าสูง, น้ำพุที่พุ่งสูง-High Source, a High Spring) ต่อมาเมื่อทำกิจการเหมืองแร่มีฐานะมั่นคงแล้ว ได้สร้างห้างโกหงวนอีกแห่งหนึ่งที่ปีนัง (สมัย ร.๔) เพื่อเป็นตัวแทนในการ

ทำการค้า จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ห้างโกหงวนได้กลายมาเป็นสำนักงานดูแลผลประโยชน์ของตระกูล ณ ระนอง มีชื่อว่า **'โกหงวนกงลุน'** (KOE GUAN KONG LUN)

๑๑ เมืองกระบุรี และเมืองระนอง เป็นเมืองชายแดนทางใต้ พื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นป่าเขา ราษฎรขุดแร่ดีบุกส่งให้หลวงมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแทนการเข้าเกณฑ์รับราชการทหาร จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ เริ่มมีการผูกขาดอากรดีบุก

๑๒ **หลวงรัตนเศรษฐี** ตำแหน่งแรกของการรับราชการของคอซู้เจียง เป็นตำแหน่งของเจ้าภาษีนายอากร ต้องส่งดีบุกปีละ ๔๓ ภารา หรือ ๑,๒๐๔,๐๐๐ บาท (๑ ภารา = ๓๕๐ ชั่ง = ๗,๐๐๐ ตำลึง = ๒๘,๐๐๐ บาท)

๑๓ ทำอากรดีบุก ๑๐ ตำบล คือ ราชกรูด บางริ้น พอนรัง ทุ่งคา สระสัมแป้น (หาดส้มแป้น) กะเปอร์ หาดทรายขาว ปลายคลองปากจั่น บางพระ และระนอง

๑๔ **พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา** เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่ข้าราชการดื่มน้ำที่แช่ศัตราวุธสาบานตน แสดงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน

๑๕ ปีขาล พ.ศ. ๒๓๙๗ เป็นปีที่ ๔ ในรัชกาลที่ ๔ หลวงระนองถึงแก่กรรม ตำแหน่งเจ้าเมืองระนองว่างอยู่ และเมืองระนองนั้น ขึ้นอยู่กับเมืองชุมพร รัชกาลที่ ๔ จึงทรงแต่งตั้งหลวงรัตนเศรษฐีนายอากรขึ้นเป็นพระรัตนเศรษฐี ผู้สำเร็จราชการเมืองระนอง (คำว่าผู้สำเร็จราชการ ใช้ในสมัยรัชกาลที่ ๔ หมายความว่า เป็นผู้บัญชาการ)

๑๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีพระเจ้าแผ่นดิน ๒ พระองค์ คือ**พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว**

๑๗ **เมืองจัตวา** คือเมืองที่อยู่รอบๆ หัวเมืองเอก หัวเมืองโท หรือหัวเมืองตรี และอยู่ใต้การบังคับบัญชาของหัวเมืองนั้น ตามแบบอย่างการปกครองสยามแต่โบราณ แต่เดิมเมืองตระ และเมืองระนอง เป็นเมืองขึ้นต่อหลังสวน ได้รับการยกฐานะเป็นเมืองจัตวาในปี พ.ศ. ๒๔๐๕ ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ

๑๘ ทรงแต่งตั้งพระรัตนเศรษฐี ผู้สำเร็จราชการเมืองระนอง เป็น พระยารัตนเศรษฐี ผู้สำเร็จราชการเมืองระนอง เมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๔๐๕

๑๙ ในคราวเดียวกันนี้ ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร คอซิมก๊อง

ผู้เป็นบุตรพระยารัตนเศรษฐี (คอซู้เจียง) ให้เป็นหลวงศรีโลหภูมิพิทักษ์ ตำแหน่ง ผู้ช่วยราชการเมืองระนอง

๒๐ สมัยนั้น เมืองระนองได้ชื่อว่า "อยู่สุดหล้าฟ้าเขียว"

๒๑ ภาษีอากรที่เก็บในสมัยนั้นมี ๕ อย่าง คือ ดีบุก สินค้าเข้า (ร้อยชัก ๓) อากรฝิ่น อากรสุรา อากรบ่อนเบี้ย เรียกว่า "ภาษีผลประโยชน์" เจ้าเมืองมีรายได้จากค่าธรรมเนียมเป็นผลประโยชน์แทนเงินเดือน ต้องทำนุบำรุงบ้านเมืองโดยลำพัง แต่สามารถทำไร่นาค้าขายได้ มีอำนาจเหนือราษฎร เหนือเจ้าเมืองกรมการในปกครอง และเหนือเจ้าภาษีนายอากร

๒๒ ยิ่งมีคนมาอยู่ในเมืองมากเท่าไร กำไรของเจ้าเมืองซึ่งพึงได้ในภาษีอากรทั้ง ๕ อย่าง ซึ่งเรียกว่าภาษีผลประโยชน์ก็ยิ่งมากขึ้น ความอันนี้เป็นเครื่องป้องกันมิให้เจ้าเมืองกดขี่ราษฎรในเมืองของตนอยู่ในตัว

๒๓ **ห้างโกหงวนที่ปีนัง** เป็นห้างที่คอซู้เจียงตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนในการทำการค้าของตน มีการส่งสินค้าออกไปหลายประเทศ มีธุรกิจเดินเรือที่ยิ่งใหญ่มาก (คอซิมขิมบุตรคนกลาง เป็นผู้ดูแลห้างนี้ที่ปีนัง)

๒๔ **เมืองหน้าด่าน** เป็นเมืองปากทางเข้าสู่หัวเมืองต่างๆ จึงเป็นด่านตั้งรับยามมีศึกสงคราม เช่น เมืองชุมพร ราชบุรี กาญจนบุรี เป็นต้น รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองหลังสวนเป็นเมืองจัตวา ขึ้นต่อกรุงเทพฯ เหมือนอย่างเมืองระนอง และเมืองตระ (กระบุรี) เจ้าเมืองหลังสวน คือพระยาจรูญราชโภคากร (คอซิมเต็ก) บุตรคนที่ ๕ ของคอซู้เจียง

๒๕ พ.ศ. ๒๔๑๗ อายุ ๗๗ ปีเศษ ไปเมืองจีนกับคอซิมบี๊ บุตรชายคนเล็ก

๒๖ พ.ศ. ๒๔๑๙ อายุ ๗๙ ปี

๒๗ ในระนอง มีกุลีมาค้าแรงงานประมาณ ๒,๐๐๐ คน การที่เจ้าเมืองขวนขวายจัดหาให้เกิดผลประโยชน์แก่ตนและบ้านเมืองมากขึ้น แต่คนในพื้นที่มีน้อยจึงไปชักชวนจีนต่างด้าวเข้ามาทำเหมืองดีบุกมากขึ้น ทั้งเป็นเถ้าแก่นายเหมือง และกุลีกรรมกร ในระยะเวลา ๓ ปี ทั้งภูเก็ตและระนอง ก็เต็มไปด้วยคนจีนอยู่แออัดหนาแน่น

๒๘ ข่าวลือว่ากุลียึดเมืองระนองได้ ทำให้กุลีภูเก็ตกำเริบเป็นการใหญ่โต ต้องใช้กำลังต่างเมืองส่งไปปราบ คล้ายกับเป็นการสงคราม

๒๙ รัลกาลที่ ๕ พระราชทานสัญญาบัตร เลื่อนพระยารัตนเศรษฐี (คอซู้เจียง)

เป็นพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี จางวางกำกับราชการเมืองระนอง และทรงตั้งพระศรีโลหภูมิพิทักษ์ (คอซิมก๊อง) ผู้ช่วยราชการฯ เป็นพระยารัตนเศรษฐี เจ้าเมืองระนอง

๓๐ พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง) มีบุตรชาย ๖ คน คือ

๑) **คอซิมเจ่ง** ได้เป็นที่ **หลวงศรีโลหภูมิพิทักษ์** ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองระนอง แล้วถึงแก่กรรมในตำแหน่งนั้น (ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๓๙๗)

๒) **คอซิมก๊อง** ตำแหน่งสูงสุด ได้เป็น**พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี** เจ้าเมืองระนอง (ถึงแก่อสัญกรรม พ.ศ. ๒๔๕๕)

๓) **คอซิมจั๋ว** ได้เป็นที่ **หลวงศรีสมบัติ** ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองระนอง แล้วถึงแก่กรรมในตำแหน่งนั้น

๔) **คอซิมขิม** ตำแหน่งสูงสุด ได้เป็น**พระยาอัษฎงคตทิศรักษา** ผู้ว่าราชการเมืองกระบุรี และเป็นผู้ที่ดูแลกิจการห้างโกหงวนปีนัง (เกาะหมาก) ซึ่งมีธุรกิจสืบต่อมาถึงลูกหลาน คือ ประกันภัย (PENANG KHEAN GUAN INSURANCE CO., LTD.) การเพาะปลูกทำไร่ OPIUM FARM (PENANG-KEDAH-PERAK-BANGKOK-SINGAPORE) การขุดเหมืองแร่ ดีบุก (TONGKAH HABOUR TIN DREDGING CO., LTD.) โรงถลุงแร่ (EASTERN SMELTING CO., LTD.) และธุรกิจเรือเดินทะเล (EASTERN SHIPPING CO., LTD.) มีเรือกลไฟ ๑๖ ลำ ซึ่งเป็นธุรกิจการเดินเรือทะเลที่ใหญ่ที่สุดในปีนัง ทำการค้าขายทางทะเลกับประเทศพม่า สยาม สุมาตรา สิงคโปร์ จีน ฮอลแลนด์ (เมื่ออังกฤษแผ่อิทธิพลมาจึงค่อยๆ เลิกกิจการไป)

๕) **คอซิมเต็ก** ตำแหน่งสูงสุด ได้เป็น**พระยาจรูญราชโภคากร** ผู้ว่าราชการเมืองหลังสวน (ปัจจุบันคือ จังหวัดชุมพร)

๖) **คอซิมบี๊** เมื่อกลับจากเมืองจีน ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๕ รับราชการมาเป็นลำดับจนกระทั่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองกระบุรี ผู้ว่าราชการเมืองตรัง แล้วเลื่อนขึ้นเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ตำแหน่งสูงสุดคือ **พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี**

๓๑ **พินัยกรรม** ทำอยู่ในช่วง ๑๖ เม.ย. - ๑๕ พ.ค. พ.ศ. ๒๔๑๗ ก่อนถึงแก่กรรม ๘ ปี (ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๒๕) แบ่งทรัพย์สินเป็น ๖๐ ส่วน มอบให้ทายาท

๔๔ ส่วน อีก ๑๖ ส่วนให้แบ่งเมื่อท่านถึงแก่กรรมไปแล้ว ๓๐ ปี ดังนั้นเมื่อ ๑๐ เม.ย. ๒๔๔๘ (ค.ศ. ๑๙๐๕) เมื่อคอซู้เจียงถึงแก่กรรมแล้ว ๒๓ ปี บุตรหลานคือ คอซิมก๊อง, คอซิมเต็ก, คอซิมบี๊, คอยู่หงี่, คอยู่ตก, คอยู่กีต และคอเบี่ยนเสียน รวม ๗ คนได้นำเงินส่วนนั้นมาตั้งเป็น "กองทุน" ชื่อว่า "โกหงวนกงลุน" เพื่อนำเงินมาใช้ในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษประจำปีและจัดสรรผลประโยชน์รายปี ให้ทายาทชายของคอซู้เจียงทั้ง ๖ สาย รวมทั้งเป็นเงินรับไหว้แต่งงาน (อั่งเปา) และช่วยงานศพในสกุล

๓๒ คอซู้เจียงถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ วันพฤหัสบดี เดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะเมีย (พ.ศ. ๒๔๒๕) อายุ ๘๖ ปี

๓๓ ที่ฝังศพ ที่ ต.เขาระฆังทอง อ.บางนอน แขวงเมืองระนอง จำนวนเนื้อที่ ๓๗๕ เส้น กับ ๓๐๐ ตารางวา (๔๕๐ ไร่)

๓๔ พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เสด็จเลียบแหลมมลายู โดยประทับเรือพระที่นั่งสุริยมณฑล จากกรุงเทพฯ

๓๕ ระหว่างเสด็จทางบก เสด็จโดยขบวนช้างหลายร้อยเชือก

๓๖ **คลองลำเลียง** เป็นคลองที่คั่นระหว่างเมืองตระกับเมืองระนอง ซึ่งเมืองระนองนี้ มีฝนตกยาวนานมากในแต่ละปี จนได้ชื่อว่า "เมืองฝนแปดแดดสี่"

๓๗ **เรืออุบลบุรทิศ** เป็นเรือพระที่นั่งที่มารอรับเสด็จตรวจหัวเมืองชายทะเลในพระราชอาณาเขต ผ่านเข้ามลายูของอังกฤษ ประทับที่เกาะหมาก (ปีนัง) สิงคโปร์ ขากลับทอดพระเนตรหัวเมืองมลายู และหัวเมืองไทยทางปักษ์ใต้

๓๘ **พระยาระนอง** (พระยารัตนเศรษฐี-คอซิมก๊อง) และกรมการไทย-จีน ประมาณ ๕๐-๖๐ คน

๓๙ **พลับพลาที่ประทับ** ตั้งอยู่บนเขาสูง ๑๑๐ ฟิต สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง มีหน้าต่างโดยรอบ กรุหน้าต่างด้วยไม้ระกำทั้งต้น เมื่อมองจากหน้าต่าง จะเห็นเมืองระนองได้ทั้งเมืองในมุมต่างๆ กัน รัชกาลที่ ๕ ทรงบันทึกไว้ว่า "...หน้าต่างทุกๆ ช่อง เมื่อยืนดูตรงนั้นก็เหมือนหนึ่งดูปิกเชอแผ่นหนึ่งแผ่นหนึ่ง ด้วยแลเห็นทุ่งนาออกไปจนกระทั่งถึงภูเขาซึ่งอยู่ใกล้ชิดได้ยินเสียงชะนีร้องเนืองๆ สลับซับซ้อนกันไป ด้านหนึ่งก็เป็นได้อย่างหนึ่ง ด้านหนึ่งก็เป็นอย่างหนึ่ง ไม่เคยอยู่ที่ใดซึ่งตั้งอยู่ในที่แลเห็นเขาทุ่งป่าและบ้านเรือนคนงามเหมือนอย่างที่นี่เลย..."

๔๐ ทรงตั้งชื่อพลับพลานี้ว่า **“พระที่นั่งรัตนรังสรรค์”** โดยนำมาจากนามของพระยารัตนเศรษฐี (คอซิมก๊อง) เจ้าเมืองระนอง

๔๑ ทรงตั้งชื่อภูเขาที่ตั้งว่า **“นิเวศน์คีรี”**

๔๒ **ถนนท่าเมือง** ถนนตั้งแต่ท่าขึ้นมาจนสุดตลาดเก่า ยาว ๘๐ เส้นเศษ

ถนนเรืองราษฎร์ ทำใหม่ตั้งแต่สามแยกตลาดเก่าไปตามหน้าบ้านใหม่พระยาระนองถึงตะพานยง

ถนนชาติเฉลิม ถนนตั้งแต่ตะพานยงถึงฮวงซุ้ยพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง)

ถนนเพิ่มผล ถนนตั้งแต่บ่อน้ำร้อนถึงเหมืองในเมือง

ถนนชลระอุ ถนนทางไปบ่อน้ำร้อน ยาวประมาณ ๗๐ เส้นเศษ

ถนนลุวัง คือถนนใหญ่หน้าวังรัตนรังสรรค์

ถนนกำลังทรัพย์ ถือถนนโอบรอบๆ ตลาดนัด ต่อกับถนนลุวังและถนนเรืองราษฎร์

ถนนดับคดี คือถนนตั้งแต่ถนนเรืองราษฎร์ ถึงถนนชลระอุ ผ่านหน้าศาลชำระความ

ถนนทวีสินค้า คือถนนที่แยกจากถนนเรืองราษฎร์ ลงไปทางริมคลอง

ถนนผาดาด คือถนนซึ่งพระยาระนอง (คอซิมก๊อง) คิดจะทำออกไปตำบลหินดาด ซึ่งเป็นทางโทรเลขและขอพระราชทานชื่อล่วงหน้าไว้

๔๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดให้เรียบเรียงถ้อยคำจารึกป้ายทั้งภาษาไทยและภาษาจีน นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายให้ทอดพระเนตร แล้วทรงพระราชทานพระยารัตนเศรษฐี (คอซิมก๊อง) กับพี่น้องปักหน้าฮวงซุ้ยพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง)

๔๔ **รูปขุนนาง** ทั้งบู๊และบุ๋น หมายถึง บ้านเมืองจะเจริญมั่นคงได้ ต้องมีทั้งกำลังทหารและกำลังสติปัญญา

เสาศิลา จารึกข้อความสรรเสริญความงามของแผ่นดินและขุนเขา ความร่มเย็นเป็นสุข เป็นแหล่งกำเนิดอัจฉริยบุคคล

เสือ หมายถึง พลังอำนาจ

แพะ หมายถึง การบริจาค, ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่, ความมีมิตรไมตรีจะนำความมั่งคั่งมาให้ ดังเช่น เมณฑกะเศรษฐี ผู้นิยมรูปแพะเป็นสัญลักษณ์ ตามตำนานพุทธศาสนาที่มี “สมบัติตักไม่พร่อง” ทั้งครอบครัว

ม้า หมายถึง ความรวดเร็วในการส่งข่าวสาร ดังภาษิตจีนที่ว่า **"ม้าถึง ชัยชนะถึง"** (ทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นสื่อแทนคำสอนสั่งของเจ้าเมืองในการบริหารงาน มิใช่เพื่อให้มาเซ่นไหว้รูปปั้น)

๔๕ ลงนามประทับตราพระราชลัญจกร มอบให้พระยารัตนเศรษฐี และคัดสำเนาให้กรมพระกลาโหมเก็บรักษาไว้อีกฉบับหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ ๒๘ มกรา ร.ศ. ๑๐๙

๔๖ **ลานอเนกประสงค์** อยู่ระหว่างศาลหลักเมือง และสวนสาธารณะ เทศบาลเมืองระนอง

๔๗ **สยาม** เป็นชื่อที่ประเทศเพื่อนบ้านหรือคนต่างชาติเรียกผู้คนบนแผ่นดินไทยว่า "สยาม" หมายถึง คนผิวดำ หรือผิวคล้ำ อันเป็นลักษณะของคนที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลอง (ภาษาเขมรใช้คำว่า ศยัม แปลว่า ดำ ภาษาสันสกฤตเขียนว่า ศยาม และกลายมาเป็น สยาม ในคริสตศตวรรษที่ ๑๑ ในภาษาเปอร์เซีย (อิหร่าน) คำว่า ซิยา หมายถึง สีดำ

๔๘ **เมืองอมร** หมายถึง เมืองของเทวดา ดินแดนที่มีความสุขมีความยั่งยืนตามตำนานเรื่องรามเกียรติ์

๔๙ **สยามเมืองยิ้ม** (Siam's Smile) เป็นสมญาที่ชาวตะวันตกเรียกคนไทยมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา แสดงถึงสภาวะจิตใจของคนไทยที่อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใสสมบูรณ์พูนสุข ไม่มีความหวาดระแวง

๕๐ **ใครใคร่ค้าช้าง ค้า ค้าม้า ค้า** เป็นสำนวนที่จารึกในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งอาณาจักรสุโขทัย แสดงถึง เสรีภาพในการทำมาหากินของประชาชน

๕๑ คุณธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ คือ ความกตัญญูรู้คุณ

๕๒ พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งว่า

"ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย นิสีเทยฺย สเยยฺย วา
น ตสฺส สาขํ ภญฺเชยฺย มิตฺตทุพฺโภ หิ ปาปโก"

บุคคลนั่งหรือนอน (อาศัย) ที่ร่มเงาต้นไม้ใด ไม่ควรรานกิ่งต้นไม้นั้นเพราะผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลวทราม

๕๓ **วิมุติ** หรือหนทางสู่ความหลุดพ้น เข้าสู่สภาวะนิพพาน เป็นความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ไม่ต้องมาเกิดในภพภูมิต่างๆ อีกแล้ว ไม่ว่าจะเกิดเป็น พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย สัตว์นรก ฯลฯ วิธีการเข้าถึงความหลุดพ้น คือการปฏิบัติตามหนทางอันประเสริฐ ๘ ประการ

ตามลำดับ ที่เรียกว่า **มรรคมีองค์ ๘** ซึ่งมนุษย์ทุกคนสามารถปฏิบัติตามได้ ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดมาก่อนก็ตาม

๕๔ **ทศธรรม** หรือ **ทศพิธราชธรรม** เป็นธรรมสำหรับผู้ปกครอง มี ๑๐ ประการ คือ ทาน ศีล ปริจาคะ อาชวะ มัททวะ ตบะ อโกธะ อวิหิงสา ขันติ อวิโรธนะ ผู้ปฏิบัติได้ จะครองใจคนได้ทั้งแผ่นดิน

๕๕ **โพธิสมภาร** แปลตามศัพท์ หมายถึง ภาระแห่งผู้แสวงหาความหลุดพ้น ผู้ทรงภาระนี้คือ พระมหากษัตริย์ ซึ่งชาวพุทธถือว่าเป็นผู้มีบุญบารมีอันทำมาด้วยดีแล้ว มีความปรารถนาอันประเสริฐ คือความหลุดพ้นในภพชาติต่อไป ย่อมบำเพ็ญทานบารมีเป็นเบื้องต้น ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินด้วยทศพิธราชธรรม จึงทรงเอื้อเฟื้อแก่ผู้จรมาอาศัย ถือว่าเขามาพึ่งใบบุญ คือ มาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร

ประวัติ

พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง ณ ระนอง) ต้นสกุล ณ ระนอง ผู้สำเร็จราชการเมืองระนอง เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๐ ที่เมืองเจียงจิวหู ประเทศจีน ตรงข้ามกับเกาะไต้หวัน เมื่ออายุ ๒๕ ปี (พ.ศ. ๒๓๖๕) ได้เดินทางออกจากแผ่นดินจีนหนีความยากแค้นกดขี่จากรัฐบาลแมนจู มาเป็นกรรมกรอยู่ที่เกาะหมาก (ปีนัง) ต่อมาทำการเกษตรกรรมและค้าขาย อยู่ที่ปีนังราว ๖ ปี พอมีทุนแล้วได้เข้ามาราชอาณาจักรสยามในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ทำการค้าที่เมืองตะกั่วป่า ต่อมาย้ายไปตั้งหลักแหล่งที่พังงาซึ่งทำเลดีกว่า เมื่อมีทรัพย์มากขึ้น ได้ต่อเรือกำปั่นใบวิ่งล่องค้าขายดีบุกและพืชผล เช่น รังนก พริกไทย จันทน์เทศ แลกเปลี่ยนกับเสื้อผ้า ปืน ฯลฯ ที่เกาะหมาก เห็นว่าเมืองตระและเมืองระนอง มีแร่ดีบุกมาก แต่ผู้ทำการขุดแร่มีน้อย สามารถขยายกิจการได้โดยไม่ต้องแย่งชิงกับผู้ใด

ในระหว่างที่ทำการค้า อยู่ที่พังงา ได้สมรสกับหญิงชาวพังงา มีบุตรด้วยกัน ๕ คน และได้บุตรที่เกิดจากภรรยาเมืองระนองอีก ๑ คน บุตรทั้งหมดได้รับราชการ มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาถึง ๔ คน คือ

๑. **คอซิมเจ่ง** ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น **หลวงศรีโลหภูมิพิทักษ์** ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองระนอง แล้วถึงแก่กรรมในตำแหน่งนั้น

๒. **คอซิมก๊อง** ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น **พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี** สมุหเทศาภิบาล มณฑลชุมพร

๓. คอซิมจั๋ว ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น **หลวงศรีสมบัติ** ผู้ช่วยราชการเมืองระนอง ถึงแก่กรรมในตำแหน่งนั้น

๔. คอซิมขิม ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น **พระยาอัษฎงคตทิศรักษา** ผู้ว่าราชการเมืองกระบุรี

๕. คอซิมเต็ก ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น **พระยาจรูญราชโภคากร** ผู้ว่าราชการเมืองหลังสวน

๖. คอซิมบี๊ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น **พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี** ผู้ว่าราชการเมืองตรัง แล้วเลื่อนเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ถึงแก่อนิจกรรมในตำแหน่งนั้น

ปีพุทธศักราช ๒๓๘๗ ในปลายสมัยรัชกาลที่ ๓ คอซู้เจียงได้เข้ากรุงเทพพระมหานคร พบกับ**พระยาอัครมหาเสนาบดี (ดิศ บุนนาค)** สมุหพระกลาโหม ผู้รับผิดชอบหัวเมืองภาคใต้ เพื่อขอประมูลผูกขาดอากรดีบุกเมืองระนองและเมืองตระ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น **"หลวงรัตนเศรษฐี"** ตำแหน่งขุนนางนายอากรเมืองระนอง แล้วได้ย้ายครอบครัวจากเมืองพังงามาอยู่เมืองระนอง แต่บ้านที่พังงาก็ยังรักษาไว้เพื่อความไม่ประมาท ได้เกลี้ยกล่อมชักชวนราษฎรชาวไทยจีนและหัวเมืองใกล้เคียงให้มาทำมาหากินใน ๑๐ ตำบลที่รับทำอากรดีบุก ได้ถวายอากรดีบุกจำนวน ๑๔,๐๐๐ ชั่งต่อปี (หนึ่งล้านบาทเศษ)

ในปลายรัชกาลที่ ๔ หลวงระนองเจ้าเมืองคนเดิมถึงแก่กรรมลง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า หลวงรัตนเศรษฐี ทำอากรดีบุกมาช้านานหลายปี ส่งเงินภาษีอากร

มิได้ขาดค้าง เป็นผู้ใหญ่ใจอารีอารอบเป็นที่รักใคร่นับถือ พอจะเป็นเจ้าเมืองระงับกิจทุกข์ของไพร่บ้านพลเมืองต่อไปได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนเป็น **"พระรัตนเศรษฐี"** ผู้สำเร็จราชการเมืองระนอง

ปีพุทธศักราช ๒๔๐๕ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองตระและเมืองระนอง ขึ้นเป็นหัวเมืองจัตวา ขึ้นตรงต่อกรุงเทพพระมหานคร เพื่อให้สะดวกในการรักษาพระราชอาณาเขต เพราะขณะนั้น อังกฤษได้เข้ามาดูแลพม่าเข้มงวดกวดขันขึ้นจนมาถึงรอยต่อแดนเมืองระนอง โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น **"พระยารัตนเศรษฐี"** ผู้สำเร็จราชการเมืองระนอง หรือ ผู้ว่าราชการเมืองระนองคนแรก หลังจากที่ระนองได้รับการยกฐานะเป็นหัวเมืองจัตวา

เมืองระนองเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก มีผู้คนอพยพจากเมืองใกล้เคียง เมืองไทรบุรี เมืองปีนัง มาตั้งหลักแหล่งทำการค้าขายและขุดร่อนแร่ดีบุก พระยารัตนเศรษฐีได้ตั้งห้างโกหงวนที่เกาะหมากเพื่อซื้อขายสินค้าของเมืองระนอง ขยายการทำเหมืองแร่ข้ามเขาบรรทัดไปถึงเมืองหลังสวน ทำให้เมืองหลังสวนเจริญขึ้นและได้รับการยกฐานะเป็นเมืองจัตวาเช่นเดียวกัน

เมื่อมีผู้คนมาทำมาหากินมากขึ้น บ้านเมืองเจริญขึ้น ขณะเดียวกันก็มักจะเกิดปัญหาการขัดผลประโยชน์ระหว่างนายเหมืองชาวจีนกับกรรมกรจีน ซึ่งมีอยู่มากกว่าชาวไทยที่เป็นพลเมืองพื้นเพเดิม

ปีพุทธศักราช ๒๔๑๗ พระยารัตนเศรษฐีได้กราบถวายบังคมทูลลาไปประเทศจีนพร้อมบุตรชายคนเล็ก (คอซิมบี้) เพื่อบำเพ็ญกุศลบรรพบุรุษ เนื่องจากตนเองชรามากแล้ว ภายหลังจากกลับมาไม่นาน ก็เกิดเหตุกรรมกรจีนกำเริบ

ปีพุทธศักราช ๒๔๑๙ กรรมกรจีนกำเริบต่อสู้เจ้าเมือง พระยารัตนเศรษฐีกราบบังคมทูลไปยังกรุงเทพพระมหานครว่าเกิดกบฏชาวจีนที่เมืองระนอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงแต่งตั้งข้าหลวงผู้มีอำนาจคุมทหารปืนใหญ่เล็กและเกณฑ์กองทัพหัวเมืองมาช่วยพร้อมด้วยเรือรบ

ปีพุทธศักราช ๒๔๒๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระดำริว่า พระยารัตนเศรษฐีเป็นผู้ว่าราชการ เมืองระนอง ได้รักษาพระราชอาณาเขตทำนุบำรุงพลเมืองลูกค้าวาณิช ให้ทำมาหากินอยู่เย็นเป็นสุข และรับทำภาษีผลประโยชน์ถวาย โดยไม่เคยตกค้างมาเป็นเวลาช้านานจนแก่ชรา จะว่าราชการบ้านเมืองก็มีความลำบากแก่ตัว จึงได้พระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนขึ้นเป็น **พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี** ตำแหน่งจางวางผู้กำกับราชการเมืองระนอง และทรงตั้งพระศรีโลหภูมิพิทักษ์ (คอซิมก๊อง) บุตรชายคนที่ ๒ ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้ช่วยราชการเมืองระนอง ขึ้นเป็นพระยารัตนเศรษฐีผู้ว่าราชการเมืองระนอง แทน

พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง) ได้ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๒๕ เมื่ออายุได้ ๘๖ ปี ด้วยโรควัณโรคที่ไขสันหลัง ลูกหลานได้ฝังศพที่ฮวงซุ้ยตามธรรมเนียมจีน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานที่ดินที่เขาระฆังทอง เมืองระนอง ให้เป็นที่ฝังศพ พระราชทานป้ายศิลาปักหน้าฮวงซุ้ย จารึกประวัติของท่านทั้งภาษาไทยและภาษาจีน.

- เป็นเหตุการณ์เมื่อครั้งฝรั่งชาติมหาอำนาจรุกรานประเทศอื่นๆ เกิดการไหลทะลักของผู้ถูกรุกรานไปยังดินแดนต่างๆ

- คุณสมบัติประจำชนชาติของผู้อพยพเป็นอย่างไร
แผ่นดินที่เข้ามาอาศัยอยู่เป็นอย่างไร
ผู้ปกครองประเทศมีคุณธรรมและวิสัยทัศน์อย่างไร
คุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นตัวกำหนดความผาสุก หรือความลำเค็ญให้เกิดขึ้น

- ที่โดดเด่นคือ ด้วยคุณสมบัติอย่างไร บุรุษผู้หนึ่ง ซึ่งเดินทางมาตามลำพัง จึงได้มาอยู่แถวหน้า เหนือกว่าบุรุษทั้งปวงในหมู่พวกเดียวกัน ประดุจม้าอาชาไนย ที่ฝีเท้าเหนือกว่าม้าทั้งปวงด้วยกัน

- เรื่องของ "คอซู้เจียง เจ้าเมืองระนอง" จึงมิใช่ตำนานที่บันทึกเพื่อการเก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์ของชาติเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องราวที่เราควรนำมาศึกษาเพื่อเทียบเคียงเหตุการณ์ในปัจจุบัน และในทุกยุคทุกสมัยต่อไปด้วย

สุวรรณี ณ ระนอง
ร้อยกรอง

ปราโมทย์ ณ ระนอง
เขียนภาพ

คอซู้เจียง เจ้าเมืองระนอง • สุวรรณี ณ ระนอง